

Vier keer muziektheater

Het zachtjes breken van een takkenbos

*Horen, zien en begrijpen, daar gaat het om in muziektheater.
Hugo Durieux las een paar prachtige boeken over het onderwerp
en zag recent werk van Hans Dagelet & Maurice Horsthuis,
Frederic Rzewski & Peter Weiss, het Onafhankelijk Toneel
en het Blindman Kwartet.*

Oren open en ogen dicht, zo kon Franz Marijnen amper tien jaar geleden nog de houding van 'het traditionele operapubliek' kenschetsen. Dat lijkt nu wel anders. De wansmakelijke vertoningen van zo'n Pavarotti trekken nog steeds een gigantisch publiek en er zijn ook nog steeds talloze obscure operagezelschappen voor wie de enige bestaansgrond is dat Manon Lescaut of Aïda zo lekker in het gehoor liggen. Maar sinds Patrice Chéreau in 1975 aan de slag ging in Bayreuth, is zelfs Wagner regisseurs-theater geworden. En de steeds uitverkochte schouwburgen (niet alleen in Brussel of Amsterdam), waar diva's en bel canto de plaats hebben moeten ruimen voor de theatrale interpretaties van regisseurs, decorontwerpers en orkestleiders, wijzen erop dat bij een deel van de hedendaagse luisteraars het oog, en misschien zelfs het verstand, ook wat wil.

Horen, kijken en denken; steeds zijn dit de elementen die tegen elkaar worden afgewogen in de discussies en theorieën over het wezen van opera. Het hoorbare wijst dan naar de muziek, d.w.z. naar al de resultaten van sonore produktiviteit die een muzikale inhoud uitdrukken. Tekst is meestal ook hoorbaar (en soms zelfs de vormgeving, al is dat vaak ongewild), maar in zeer veel gevallen is dat niet bedoeld als muzikale uitspraak. Wel wordt het denken overwegend gekoppeld aan tekst, die (dus) in een taal en tekens leesbaar is. Vandaar dat wanneer men ook beelden of muziek wil 'begrijpen', er gesproken wordt over beelden lezen of dat een semiologie ontworpen wordt, die geïnspireerd is door de taalkunde. Wat zichtbaar is, is de vormgeving, le geste of de beweging, kortom de encenering. Drie voor de hand liggende combinaties hebben inmiddels een behoorlijke geschiedenis in het Westen; tekst en muziek, beweging en muziek, tekst en encenering. Het derde element was traditioneel telkens wel aanwezig, maar vaak niet meer dan terloops of als een neveneffect.

In 1871 schreef dominee H.R. Haweis in zijn prachtige *Music and Morals*: "As emotion exists independently of Thought, so also does Music. But Music may be appropriately wedded to Thought. It is a

Dagelet-Céline, deel 1, Hans Dagelet en vijf alt-violisten / Ulbo de Sitter